

Jindřiška SVOBODOVÁ
Univerzita Palackého

DOI: 10.14746/bo.2019.4.10

Interakčná štylistika aneb Nové cesty ve výzkumu stylu

Poslední ucelená stylistika českého jazyka vydaná ve vydavatelství Academia pod názvem *Stylistika mluvené a psané češtiny* (J. Hoffmannová a kol., Praha: Acade-

mia, 2016) ukazuje nové možnosti i perspektivy ve výzkumu stylu, které přináší práce s kvalitativně odlišnými texty všech funkčních stylů, než jakým byla dosud převážně věnována pozornost. A právě pojetí textu jako výsledku sociální interakce, zesílený akcent na všechny rámcující aspekty a faktory komunikační události a zejména evidentní zájem o texty dialogického charakteru jsou vlastní i nejnovější práci slovenských lingvistek Ólgy Orgoňové a Aleny Bohunické *Interakčná stylistika*¹.

Autorky samy práci pojímají jako prolegomena k nově pojaté interakční stylistice (viz s. 10) rozšiřující metodologický rámec dosavadních stylistických výzkumů především posílením zájmu o pragmatické aspekty vzniku textů. S odkazem na dnes již klasické práce M. M. Bachtina a J. R. Austina komunikační aktivitu vnímají jako činnost svého druhu, uvědomují si její polyhlasí a jazykový styl zkoumají s využitím poznatků teorie mluvnických aktů. V tomto pojetí by tak úkolem stylistiky mělo být především sledovat a analyzovat komunikáty jako výsledek interakce komunikačních partnerů a z výzkumu přitom nevynechat ani efekt, jaký tato aktivita na zúčastněné komunikanty má.² Podstatou tohoto přístupu je pak především fakt, že žádný z účastníků komunikační interakce není pojímán jako pasivní, neboť interpretační aktivita a příprava adekvátní reakce je zde vnímána jako činnost *sui generis*.

Stylistika tak podle autorek prochází procesem „pragmatizace“, který nepředstavuje významný zlom ve vývoji této disciplíny, ale mnohem spíše výsledek jejího kontinuálního a organického směřování. Při stylistické analýze textu by tak mělo dojít k vybalancování zájmu o produktora i recipienta sdělení, výzkum by se neměl omezovat na primárně psané texty, ale měl by se soustředit i na komunikáty mluvené, výzkum statických „produktů“ komunikační aktivity by měl být nahrazen výzkumem komunikace jako procesu a v jeho rámci by se pak pozornost měla věnovat především ukotvenosti sdělení v komunikačním kontextu. S odkazem na práce polského lingvisty S. Gajdy autorky odmítají redukovat vědu na modely, pravidla a klasifikace, které jsou odtrženy od reality, a preferují výzkum kontextu a sociokulturních aspektů komunikačního aktu. Přesunutí zájmu od textu jako takového k širěji pojatému diskurzu má za následek interdisciplinaritu výzkumu i jeho „problémovou orientaci“.

Důsledkem společenského rozvoje a výrazného pokroku v oblasti komunikačních technologií je otevření a zpřístupnění multimediálního virtuálního prostoru široké veřejnosti. Odborníci i laici tak ve veřejném prostoru reagují na stimuly nejrůznějšího druhu a posilování komunikačních dovedností a kompetencí stejně jako základních

stylistických dovedností přestávají být úkolem pouze pro školené lingvisty. Stylistika se tak stává mimo jiné také zdrojem poučení o jednání aktérů komunikační události.

Zaměření práce na komunikační aktivitu dialogické povahy dokládá také samostatný oddíl věnovaný právě interpretaci autentických komunikátů vzniklých během každodenních společensko-komunikačních interakcí náležejících ke konverzativnímu, publicistickému i politickému diskurzu. A právě tuto kapitolu, jejíž stěžejní část představují prepisy autentických komunikátů a jejich následná interpretace, považují za mimořádně zdařilou. Vhodně vybrané dialogy realizované mezi komunikanty různého věku, v odlišných sociálních rolích, mezi nimiž jsou různé stupně společenské blízkosti a subordinace, ukazují na význam zohlednění všech aspektů osobnosti komunikantů při interpretaci komunikační aktivity jako procesu. Autorkám se daří nejenom vhodně popsat a interpretovat aktuální komunikační aktivitu, ale také naznačit typologii těchto každodenních dialogů, ukázat na jistou modelovost vyjadřování a význam naplňování komunikačních vzorců ustálených právě vzhledem k typu komunikační a širší i sociální situace.

Komunikační povahu textů tradičně pojímaných jako monology ukazují pasáže věnované textům publicistického a politického diskurzu. Právě předcházející komunikační aktivita (například politických oponentů je právě zde nezpochybnitelným impulzem pro produkci komunikátů dalších, které tím, že vznikají jako reakce či odpověď, prokazují evidentní dialogický potenciál i charakter. Možnost aplikovat principy interakční stylistiky i na tento typ textů je dokladem univerzálnosti představené metody.

Autorky v předkládané monografii představují interakční stylistiku jako koncepci založenou na výzkumu aktivit všech účastníků probíhající komunikační aktivity (akcentující její dialogický charakter) s přihlédnutím k dalším pragmatickým aspektům komunikační situace. Označení *interakční stylistika* ukazuje nejenom na blízkost tohoto přístupu k dalším pomezím disciplínám, jako jsou sociolingvistika, antropolingvistika, konstruktivismus apod., ale také na propojení jejich přístupu s metodami traktovanými v nejčastěji citovaných pracích autorů patřících ke klasikům pragmatistické a stylisticky orientovaného výzkumu – Juraje Dolníka a Jana Kořenského.

Za největší výzvu, která před touto (podle mého názoru životnou a inspirativní) koncepcí stojí, je aplikace navržené metody také na texty, jejichž dialogický charakter je upozaděn a „komunikační“ motivace jejich produkce není natolik zřejmá. Přesun zájmu odborné stylistiky k textům komunikačních oblastí, jež dosud nestály v centru jejího zájmu, stejně jako rozšíření analytického rámce o další pragmatické aspekty komunikační události, ovšem považují za chválný a vzhledem k charakteru současné převažující komunikační aktivity v podstatě i za nutný počín.

¹ O. Orgoňová, A. Bohunická, *Interakčná stylistika*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, 208 s. ISBN 978-80-223-4566-8.

² Ohled na adresáta byl dosud hodnocen jako jeden z tzv. objektivních stylistických faktorů. V pojetí interakční stylistiky tak dochází pouze k posílení zájmu o tento inherentně přítomný aspekt každé komunikační aktivity.